

Юлія ГАЙБУРА

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та електронних платіжних систем,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

Едвін СМІЦЬКИЙ

здобувач вищої освіти ОС «магістр»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

Для беззбиткового функціонування підприємства, його фінансової сталості доцільно не тільки мати необхідні ресурси, а й правильно встановлювати нормативний рівень їх витрачання, визначати оптимальне співвідношення ресурсів для виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), тобто чітко володіти інформацією про структуру виробничих витрат підприємства, уміло ними управляти. На жаль, в сучасних умовах господарювання менеджери підприємств не приділяють належної уваги управлінню витратами з причини того, що не можуть досить детально їх описати. Однак, витрати відіграють суттєву й вирішальну роль в ефективності роботи підприємства і питання щодо детального їх вивчення, аналізу, управління ними стає важливим для кожного підприємства.

Відомо, що витрати утворюються в процесі формування та використання ресурсів для досягнення певної мети. Вони мають різне спрямування, але загальноприйнятим і принциповим є поділ їх на інвестиційні та поточні витрати, що пов'язані з безпосереднім виконанням підприємством своєї основної функції – виготовлення продукції (надання послуг). Зрозуміло, що будь-які витрати орієнтовані на певний результат – тільки це виправдує їхню доцільність. Стосовно виробничого підприємства цей загальний принцип діяльності, який покладено в основу визначення собівартості продукції, виражається формулою «Витрати – Випуск». Це повною мірою є притаманним і сільськогосподарському виробництву [1].

Управління витратами виробництва можна розглядати як найважливіший напрям у формуванні їх оптимального рівня для конкуруючих підприємств, що є необхідним для максимізації прибутку на основі обґрунтованого маневрування витратами. Основними принципами управління витратами вважаються наступні: системний підхід до управління витратами; методична єдність управління витратами; управління витратами на всіх стадіях життєвого циклу продукту (послуги); оптимальність у поєднанні зниження витрат і підвищення якості продукції; пошуки ефективних методів та інструментів зниження витрат; удосконалення інформаційної бази управління витратами. Зазвичай науковцями системою управління витратами передбачається виконання таких функцій, як: планування, прогнозування, проміжний контроль, облік, контроль, аналіз (кінцевий контроль). Однак, на нашу думку, доцільно виділити таку функцію управління витратами як їх оптимізація [3].

Важливе значення в системі управління витратами має аналітична складова яка через систему аналітичних розрахунків надає змогу виявити внутрішні резерви, спрогнозувати перспективи розвитку підприємства.

Для загальної оцінки ефективності формування витрат до складу об'єкта аналізу необхідно ввести всі витрати відповідно до видів діяльності підприємства, а також кінцевий результат його діяльності. У цьому разі доцільно використати класичну схему формування витрат (за економічними елементами і статтями калькуляції), показники прибутку від виробництва і реалізації продукції. Вважаємо, що найбільш доцільними є методики до

формування витрат та собівартості, в яких може бути оцінений за кінцевими результатами виробничої діяльності - рівень прибутку/збитку. При цьому, оцінка відповідності результатів діяльності підприємства діям менеджменту, буде відображати критерій економічної ефективності управління [2].

Як основний інструмент управління, аналіз зобов'язаний надавати повну, детальну, достовірну, оперативну, безперервну інформацію про витрати підприємства. Необхідність реалізації визначеного функціоналу аналізу витрат підприємства обумовила визначення комплексу вимог до формування інформаційно-аналітичної бази витрат підприємства (табл.1).

Таблиця 1

Вимоги до формування інформаційно-аналітичної бази витрат підприємства

Вимоги до формування інформаційно-аналітичної бази витрат підприємства	Характеристика вимог до формування інформаційно-аналітичної бази витрат підприємства
Повнота даних	необхідність формування інформації про витрати за центрами відповідальності, центрами витрат (підрозділами, цехами, переділами тощо), за статтями та елементами витрат з метою проведення на їх основі детального аналізу витрат
Достовірність даних	необхідність дотримання адекватності, інформація повинна відповідати дійсному стану речей, реально відображати стан об'єкта; документальне підтвердження реальних значень та дат (термінів); перевірка за допомогою методів контролю, бухгалтерських перевірок, періодичних ревізій, аудиторських висновків, системи ефективності відповідальності
Оперативність	готовність для використання в економічному аналізі в будь-який момент; досягається негайним відображенням господарських операцій на носіях облікової інформації; скорочення процесу обробки інформації та подання її в необхідному вигляді та з необхідним рівнем деталізації завдяки автоматизації економічної роботи
Порівнянність планових і показників минулих періодів	незмінність способу калькулювання та методики облікових процедур; можливість опрацьовувати інформацію про загальновиробничі витрати, її аналіз і забезпечує достовірність оцінки показників
Безперервність інформації	управління організацією загальновиробничих процесів, їх документування; необхідність скорочення часу між виникненням негативних відхилень та їх усуненням
Адаптованість інформації	зведення відповідних показників загальновиробничих витрат за структурними підрозділами підприємства та періодами
Оптимізація інформаційних потреб	мінімізація витрат на збір, передачу та інтерпретацію інформації та максимальну результативність аналітичних обґрунтувань, висновків і пропозицій щодо витрат
Єдність інформаційної моделі та суб'єкта господарювання	забезпечення комплексності дослідження загальновиробничих витрат, виключення можливості дублювання та багатоаспектної інтерпретації одних і тих же явищ і показників
Максимальна алгоритмізація	формування інформації шляхом кодування, передачі та обробки інформаційних ресурсів за допомогою комп'ютерної техніки з використанням новітнього програмного забезпечення, що дає змогу підвищити раціональність аналітичного процесу

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Отже, аналіз витрат є елементом функції кінцевого контролю в системі управління витратами і дозволяє оцінити ефективність використання всіх ресурсів підприємством, виявити резерви зниження витрат на виробництво продукції, підготувати матеріали для прийняття раціональних управлінських рішень.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Бабіченко В.В., Сахно Ю.С. Методичні підходи щодо формування витрат в обліку сільськогосподарських підприємств. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. №6. С. 10-14.
2. Овчарова Н.В., Кравченко О.В., Бобошко Р.М. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>
3. Свиноус І.В., Гаврик О.Ю., Хомовий С.М. Методичні засади формування системи управління витратами на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та держава*. 2016. №9. С. 9-12.
4. Терещенко Е.Ю., Стояненко І.В., Варава В.С. Особливості методичного підходу до аналізу витрат підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. №6. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-04-02>.